

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Профілактика віктимної поведінки студенток-психологів
засобами психологічного тренінгу

Виконала студентка групи П-4
спеціальності 053 Психологія
СТОРЧЕУС Надія Василівна
Керівник: Кетлер-Митницька Т. С.
Рецензент: Велитченко Л. К.
Нормоконтроль: _____ Анастасія ЛАПТЄВА

Запоріжжя
2022

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 76 с., 2 табл., 2 рис., 53 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: віктимна поведінка студенток-психологів.

Мета роботи: теоретичне та експериментальне дослідження профілактики віктимної поведінки студенток-психологів засобами психологічного тренінгу.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, узагальнення, систематизація матеріалу); емпіричні (тестування); статистичні (кількісна та якісна обробка результатів).

Вимоги майбутньої професійної діяльності передбачають здатність студенток-психологів до впевненої поведінки в умовах конфронтації, спілкування з аб'юзивними, агресивними та іншими «складними» клієнтами. Спроможність до збереження психологічної рівноваги, адекватної оцінки рівня загрози, асертивної поведінки в умовах небезпечних ситуацій є важливою передумовою особистісного та професійного зростання майбутніх психологів. Водночас, мотивацією вибору професії психолога для багатьох студентів є прагнення розібратися в собі та розв'язати проблеми власного особистісного становлення, серед яких – невпевненість, низька самооцінка, недостатня соціальна адаптованість. За даними Міністерства соціальної політики України, від різних форм насильства частіше потерпають жінки, у зв'язку з чим профілактика віктимної поведінки більш важлива для майбутніх психологів жіночої статі.

Отже, з'ясування особливостей профілактики схильності до віктимної поведінки студенток-психологів є одними з актуальних завдань психологічного супроводу студентів.

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА, ВІКТИМНІСТЬ, ВІКТИМНА
ІДЕНТИЧНІСТЬ, ЖЕРТОВНІСТЬ, СТУДЕНТКИ-ПСИХОЛОГИ,
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена високою значущістю здатності студенток-психологів до впевненої поведінки в умовах конфронтації, спілкування з аб'юзивними, агресивними та іншими «складними» клієнтами. Спроможність до збереження психологічної рівноваги, адекватної оцінки рівня загрози, асертивної поведінки в умовах небезпечних ситуацій є важливою передумовою особистісного та професійного зростання. За моделлю особистості практичного психолога (В. Панок, Н. Чепелева), розвиток інтелекту, в тому числі емоційного, а також системи механізмів особистісної регуляції та емоційної витривалості є невід'ємною складовою успішної діяльності психолога як професіонала [17].

Водночас, мотивацією вибору професії психолога для багатьох студентів є прагнення розібратися в собі та розв'язати проблеми власного особистісного становлення, серед яких – невпевненість, низька самооцінка, недостатня соціальна адаптованість [32]. Отже, профілактика схильності до віктимної поведінки є одним з актуальних завдань допомоги майбутнім психологам. За даними Міністерства соціальної політики України, кожна п'ята жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства. Страждають від нього і чоловіки, втім, 90% постраждалих від насильства – саме жінки [20]. Тому профілактика віктимної поведінки більш важлива для майбутніх психологів жіночої статі.

Одним з ефективних засобів профілактики віктимної поведінки є психологічний тренінг, оскільки забезпечує підтримку групи, обговорення спільних проблем, можливість відпрацювати нові поведінкові моделі [42].

Проблемою профілактики віктимної поведінки займалися такі вітчизняні та зарубіжні психологи, як: О. Андроннікова, В. Бочелюк, А. Гаджиева, Г. Елленбергер, С. Карпман, Б. Мендельсон, В. Мінська, М. Одінцова, В. Полубинский, Д. Рівман, В. Рибальська. Віктимна поведінка

майбутніх фахівців досліджувалася Г. Абрамовою, В. Асєєвою, Д. Аткинсоном, І. Васильєвою, Є. Ільїною, С. Смирновою, Х. Хекхаузенем та іншими. Водночас, проблема профілактики віктимної поведінки студенток-психологів засобами психологічного тренінгу не була предметом спеціального дослідження, що і зумовило вибір такої теми бакалаврської роботи.

Об'єкт дослідження: віктимна поведінка студенток-психологів.

Предмет дослідження: особливості профілактики віктимної поведінки студенток-психологів засобами психологічного тренінгу.

Мета дослідження: теоретичне та експериментальне дослідження профілактики віктимної поведінки студенток-психологів засобами психологічного тренінгу.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати теоретичні основи профілактики віктимної поведінки студенток-психологів засобами психологічного тренінгу;
- 2) підібрати діагностичний інструментарій та дослідити схильність студенток-психологів до віктимної поведінки;
- 3) розробити програму психологічного тренінгу, спрямованого на профілактику віктимної поведінки студенток-психологів.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, узагальнення, систематизація матеріалу); емпіричні (тестування); статистичні (кількісна та якісна обробка результатів). У дослідження використано психодіагностичні методики «Тест віктимної ідентичності» та тест жертвовної позиції особи (О. Андроннікова).

Методологічною основою дослідження виступають:

- 1) теорії віктимності Л. Франка, К. Уілсона, Д. Рівмана;
- 2) наукові положення щодо віктимності жінок В. Штандера;
- 3) методичний підхід до діагностики віктимності О. Андроннікової.

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку

використаних джерел (53 найменування) та трьох додатків. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок, із них – 41 сторінка основного тексту.

ВИСНОВКИ

1. Актуальність дослідження зумовлена високою значущістю здатності студенток-психологів до впевненої поведінки в умовах конфронтації, спілкування з аб'юзивними, агресивними та іншими «складними» клієнтами. За моделлю особистості практичного психолога (В. Панок, Н. Чепелева), розвиток інтелекту, в тому числі емоційного, а також системи механізмів особистісної регуляції та емоційної витривалості є невід'ємною складовою успішної діяльності психолога як професіонала. Водночас, мотивацією вибору професії психолога для багатьох студентів є прагнення розібратися в собі та розв'язати проблеми власного особистісного становлення, серед яких – невпевненість, низька самооцінка, недостатня соціальна адаптованість. Отже, профілактика схильності до віктимної поведінки є одним з актуальних завдань допомоги майбутнім психологам. За даними Міністерства соціальної політики України, кожна п'ята жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства. Тому профілактика віктимної поведінки більш важлива серед майбутніх психологів жіночої статі.

2. За результатами аналізу теоретичних основ профілактики віктимної поведінки студенток-психологів засобами психологічного тренінгу, встановлено, що віктимна поведінка у психології – це свідомо або несвідомо поведінка потенційної жертви, що сприяє та зумовлює в певній життєвій ситуації, формуванню умов, за яких виникає можливість спричинення їй шкоди протиправними діями. А також обґрунтовано переваги використання психологічного тренінгу як засобу профілактики віктимної поведінки, а саме отримання та засвоєння соціально-психологічних знань та умінь, розвиток комунікативних здібностей, навичок рефлексії, здатності адекватно сприймати ситуацію, розуміння власних емоційних переживань та емоційного стану інших учасників групи, уміння адекватно ставитись до себе та оточуючих.

3. З метою емпіричного дослідження схильності студенток-психологів до віктимної поведінки підбрано надійні та валідні діагностичний інструментарій: «Тест віктимної ідентичності» та «Тест жертвовної позиції особи» О. Андроннікової. Емпіричне дослідження проведене в комунальному закладі вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. У дослідженні взяли участь 23 студентки 1-4 курсів спеціальності 053 Психологія у другому семестрі 2021-2022 н.р. За результатами емпіричного дослідження встановлено, що, хоча серед студенток-психологів домінує середній рівень схильності до віктимної поведінки, значний відсоток опитаних має високі показники віктимності, що свідчить про їх схильність до віктимної поведінки та доцільність її профілактики.

4. З метою профілактики віктимної поведінки студенток-психологів розроблено програму психологічного тренінгу, яка містить 12 занять. Обрані для програми вправи спрямовані на усвідомлення ознак поведінки жінки-жертви та формування умінь впевненого спілкування, що дає підстави запропонувати розроблену програму в якості засобу профілактики віктимної поведінки студенток-психологів. Отже, мету бакалаврської роботи реалізовано, а завдання – досягнуто.